

Op deze zondag staat vanouds het verhaal van de wijzen uit het Oosten centraal. Het is beschreven in Matteüs 2, 1-12.

1 Toen Jezus geboren was in Betlehem in Judea, tijdens de regering van Herodes, kwamen er magiërs uit het Oosten in Jeruzalem aan.

2 Ze vroegen: ‘Waar is de pasgeboren koning van de Joden? Wij hebben namelijk zijn ster zien opgaan en zijn gekomen om hem eer te bewijzen.’

3 Koning Herodes schrok hevig toen hij dit hoorde, en heel Jeruzalem met hem.

4 Hij riep alle hogepriesters en schriftgeleerden van het volk samen om aan hen te vragen waar de messias geboren zou worden.

5 ‘In Betlehem in Judea, ‘zeiden ze tegen hem, ‘want zo staat het geschreven bij de profeet:

6 “En jij, Betlehem in het land van Juda, bent zeker niet de minste onder de leiders van Juda, want uit jou komt een leider voort die mijn volk Israël zal hoeden.”’

7 Daarop riep Herodes in het geheim de magiërs bij zich; hij wilde precies van hen weten wanneer de ster zichtbaar geworden was,

8 en stuurde hen vervolgens naar Betlehem met de woorden: ‘Stel een nauwkeurig onderzoek in naar het kind. Stuur mij bericht zodra u het gevonden hebt, zodat ook ik erheen kan gaan om het eer te bewijzen.’

9 ¶ Nadat ze geluisterd hadden naar wat de koning hun opdroeg, gingen ze op weg, en nu ging de ster die ze hadden zien opgaan voor hen uit, totdat hij stil bleef staan boven de plaats waar het kind was.

10 Toen ze dat zagen, werden ze vervuld van diepe vreugde.

11 Ze gingen het huis binnen en vonden het kind met Maria, zijn moeder. Ze wierpen zich neer om het eer te bewijzen. Daarna openden ze hun kistjes met kostbaarheden en boden het kind geschenken aan: goud en wierook en mirre.

12 Nadat ze in een droom waren gewaarschuwd om niet naar Herodes terug te gaan, reisden ze via een andere route terug naar hun land.

Het verhaal van de wijzen is een reisverhaal, een pelgrimstocht. Altijd weer gaan mensen op weg. Ook in de bijbel, het begon al bij Abraham. Hij moet uit Ur, uit het oeroude, de verbanden van familie en cultuur wegtrekken richting nieuw beloofd land.

Het beeld van de reiziger kom je ook overal tegen in de grote verhalen: *De Odyssee van Homerus*, *de Goddelijke Komedie van Dante*, *In de Ban van de Ring van Tolkien*, het zijn allemaal reizende avonturen. Voor de mens is het leven ook altijd een zoektocht naar de eigen identiteit. Alleen de mens, anders dan andere levende wezens, kent een identiteitscrisis, moet op zoek gaan naar zijn bestemming.

Waarom de wijzen op weg gegaan zijn, daar zegt de Bijbeltekst nauwelijks iets over: ‘Waar is de pasgeboren Koning van de Joden? Wij hebben namelijk zijn ster zien opgaan...’

Daarna horen we ook niets meer over hen. Toch moet er iets essentieels gebeurd zijn. Je gaat niet zomaar op weg. De ster heeft iets aangeraakt wat niet kon worden weerstaan. Een diep verlangen, een stille hoop, een gekoesterde belofte. Zo begint het geloofsverhaal van mensen eigenlijk altijd. Met een vonk die op een bepaald moment, meestal heel onverwacht, te midden van gewone dagelijkse gebeurtenissen, inslaat in het hart van een mens.

En dat moment, dat plotse vermoeden dat er meer is in het leven dan wij bevroeden, vormt de aanzet tot een persoonlijke zoektocht naar het geluk.

Waarom gaan in deze tijd mensen als pelgrim naar Jeruzalem, Santiago de Compostella, Rome, Assisi ...

Voor de één zal het avontuur, de reislust, nieuwsgierigheid of vlucht uit de eentonigheid van alledag de aanzet zijn. Voor een ander een leven met vragen, een zoektocht vanuit onbehagen, misschien een diepe levenscrisis, een relatiebreuk, waardoor je op weg gaat en zoekt naar nieuwe inhoud van je leven. In onze tijd gaan ook vele niet-gelovigen op pelgrimage.

Maar ook thuis kun je die reis aangaan, de reis naar je eigen binnenste. 'De langste reis is de reis naar binnen', zei Dag Hammarskjöld, ooit de secretaris-generaal van de VN.

De wijzen moesten huis en haard, en wellicht vrouw en kinderen achterlaten om te kunnen gaan. Ze hadden geen idee; hoelang ze weg zouden zijn, hoe en óf ze terug zouden keren. Als je grenzen overgaat en het onbekende wilt ingaan, moet je openstaan en leren loslaten ...

Wie en wat begeleidt ons op onze weg? Verhalen, uit de bijbel, uit andere boeken en met name mensen die ons letterlijk of figuurlijk de weg wijzen. Welke helden (om bij het jaarthema te blijven) vergezellen ons?

Tegelijk is er de innerlijke stem die ons de weg wijst, wat goed is en wat niet, of de droom in de nacht, die waarschuwt of ons juist blij maakt.

De wijzen volgden de ster, die hen in de nacht de weg wees. Ze komen bij koning Herodes en vragen 'Waar is de pasgeboren koning der Joden?' Deze geschrokken koning vraagt zijn raadslieden niet naar de stand der sterren, maar vraagt naar wat er in de Schrift staat, en meteen klinkt het antwoord van profeet Micha: Bethlehem in Judea.

En de ster bleef staan boven de plek waar het Kind geboren was.

Herodes trad op als begeleider, maar ondertussen jeuken hem de vingers om dit kind te doden.

De wijzen luisteren ook naar andere tekens en nemen hun dromen serieus, waardoor ze niet langs Herodes teruggaan naar hun land. Het vreemde is dat Herodes helaas gelooft in dit Schriftwoord en maatregelen neemt.

De wijzen zien de ster stilstaan boven de plaats waar het kind was. Toen ze dat zagen, werden ze vervuld van diepe vreugde. Ze gingen het huis binnen en vonden het kind met Maria. Ze wierpen zich neer om het eer te bewijzen en boden het kind hun geschenken aan: goud, wierook en mirre. Deze wijzen, magiërs of koningen knielen neer en aanbidden het kind.

Wat prachtig dat ze vervuld worden van diepe vreugde! Dat gebeurt als de ster stilstaat ... dat is de taal die zij verstaan. Daarna gaan deze geleerde heren door de knieën. Wat prachtig die geleerde mannen met hun dure cadeaus, die door de knieën gaan voor een kind in een stal. Van de immense hoogte van de sterren richten hun ogen zich nu naar de grond, naar het kleine en kwetsbare: God te vinden in een eenvoudig menskind. Daarin schuilt zich het wonder, daar is God te vinden. Niet in de hoge, maar in de lage staat.

Wanneer een koning zich gelijkmaakt met de grond, dan is dat een hele smak. Wijzen, geleerden, heersers zijn geneigd zich te verheffen, zich groter te maken. Je kunt duidelijk zien dat ze er zijn. Maar de magiërs zijn gekomen om het kleine te vergroten.

Herodes is de contrastfiguur. Bij hem worden de allerkleinsten het kind van de rekening.

Wat de magiërs deden, zichtbaar maken wat nog onzichtbaar is, verheffen wie klein is, zal Jezus' levensprogramma worden.

De drie wijzen brengen geschenken en openen hun schatten.

Wat telt is niet zozeer wát we geven maar of we geven, met welke gerichtheid. Goud, wierook en mirre, geen handige kraamcadeaus, het gaat dan ook om de symboliek.

De magiërs geven het kind hun goud ten geschenke opdat de wereld voortaan niet langer om het goud zal draaien maar om Hem.

De wierook is symbool van hun aanbidding, van hun overgave, het hoort bij het gebed. Aan die twee geschenken uit de profetische traditie voegt Matteüs er veelbetekenend nog eentje toe: mirre. Mirre wordt gebruikt bij het balsemen van de doden. Een doodskruid is het. In het volksgeloof is het vaak de derde, de zwarte koning die dit geeft. Beter dan de anderen weet Balthazar, weten zwarte mensen in Amerika, in Afrika, overal op aarde wat lijden is. Balthazar zalft de pasgeborene aan het begin van zijn weg, die een lijdensweg zal zijn.

De wijzen werden gewaarschuwd in een droom om via een andere route terug naar hun land te

gaan. Niet langs Herodes, zodat Jozef en Maria met hun kind tijd hadden om te vluchten naar Egypte, want ook Jozef werd gewaarschuwd door een engel in zijn droom. De wijzen gaan anders terug als dat ze kwamen.

Wat er met hen is gebeurd staat prachtig beschreven in een gedicht van TS Eliot in een vertaling van Martinus Nijhof.

Het was een koude tocht, en de slechtste tijd van het jaar
voor een reis, voor zulk een verre reis.
De wegen modderig, het weer guur, de winter op zijn strengst.
De kamelen, die hun knieën ontvelden, hun hoeven bezeerden,
werden onhandelbaar en legden zich neer in de smeltende sneeuw.
Menigmaal dachten we met spijt terug
aan onze zomerpaleizen op bloeiende bergellingen,
aan meisjes, in zijde gehuld, die gekoelde wijn ronddienden.
Onze kameeldrijvers vloekten, kankerden,
weigerden dienst, riepen om brandewijn en vrouwen.
Onze kampvuren wilden niet branden, onderdak was moeilijk te vinden,
de steden waren vijandig, de dorpen stug, de gehuchten smerig en verschrikkelijk duur: het was een
ellendige tocht.
Tenslotte reisden wij de gehele nacht door, sliepen zo nu en dan langs de weggant en hoorden
gedurig in onze oren zingende stemmen, zeggend:
jullie onderneming is waanzin.

Eindelijk, toen het licht werd, daalden we neer in een luw dal,
vochtig, onder de sneeuwlijn, geurend naar groeizaamheid;
een beek snelde voort, een watermolen karnde in het duister,
er waren drie bomen onder een bewolkte lucht,
en een oud wit paard galoppeerde door een weiland.
Wij kwamen bij een herberg met wijngaardranken boven de stoep.
Zes handwerkslieden dobbelden bij de open deur om zilverlingen
en zes voetknechten schopten lege wijnzakken over de vloer.
Maar niemand kon ons inlichtingen verschaffen, en zo gingen we verder,
en bereikten 's avonds, geen uur te vroeg,
de plaats van bestemming; het was (dat mag ik wel zeggen) de moeite waard.

Dit alles is lang geleden, ik heb het onthouden
en zou het over willen doen, maar ik stel, dit vooropgesteld,
één vraag: was het doel dat ons dreef
geboorte of dood? Wij waren getuige van een geboorte, zeker,
daar is geen twijfel aan. maar als ik vroeger geboorte of dood zag,
dacht ik dat ze tegenstellingen waren. Deze geboorte echter
was een onverbiddelijk einde voor ons, een dood, onze dood.
Wij keerden terug naar ons land, onze koninkrijken,
maar voelden ons niet meer thuis in de oude orde
tussen vreemde mensen die hun goden omklemmen.
Ik zal blij zijn als ik andermaal sterf.

